

Лешок и соседните села

3. ДУХОВНА КУЛТУРА

3.1 ЛЕГЕНДИ

Имињата на селата Лешек, Варвара и Непроштено

Некогаш Лешек бил град и се викал Легенград. Градот се наоѓал на калево и бил заграден со висок ѕид, така да никој не можел да влезе и да го заземе. Когај дошле Турците, пробале да го заземат, арно ама никако не можеле. Тогај една жена им рекла: "Ако сакате да го заземете градот, идите откај планината". Тие ја послушале и војската отишла откај планината го нападнала градот и така го зазеле. Људите што биле у градот заедно со царот Костадин успеале да избегаат и така да се спасат. Ноќеската избеганите људи запалиле огин кеј што е д'н'ске селово Варвара. Когај виделе Турците огин, извикале: "вар, вар", што значи на турски "има, има".

Од овја људи се создало селото Варвара, а името го добило по турскиот збор "вар". Д'н'шното име, селото Лешек го добило по зборот "леш", што во преносна смисла на зборот се однесува на целосно разурнатиот град.

Жената што го издала градот, Костадин ја проколнал непристо да и биде до век. Од неа настанало селото Непроштено, а името е од зборот "непросто".

Историски се знае дека Лешок бил град, меѓутоа него го разурнал Стеван Немања во 1189 година, а пак Турците Полог го освоиле кон крајот на 14 век.

Раскажал,
Тодџе Дамјановски-Гуде, Лешок

Забележал,
Илија Петрушевски, Лешок

Легенда за лешникот и името Лешек

Во Лешок и неговата околина, во дива форма е распространето лесковото дрво-лешникот. Од многу луѓе се слуша дека името Лешек потекнува и произлегува од името на дрвото-леска односно лешник.

Лешок и соседните села

Како факт дека Лешек го добил името по дрвото може да се потврди и по тоа што денес постојат два топоними со име лешек. Едниот топоним е на влезот во селото, а другиот е над селото, над местото Солишта од левата страна од Лешочка река.

Раскажал,
Живко Трипо Спироски, Лешок

Забележал,
Митко Спироски, Лешок

Полска легенда за името Лешек

Има и една Полска легенда за името Лешек. По неа, во старо време биле тројца браќа по име Рус, Чех и Лешек. Кога пораснале, се ожениле и тргнале во три правци.

Најстариот брат Рус отишол за Русија, вториот брат Чех отишол во Чешка и третиот брат Лешек останал во Полска. По многу години еден од потомците на Лешек кој исто така се викал Лешек, со фамилијата тргнал од Зад Карпатите на југ и дошол до Шар Планина. Се сместил под Калето во Лешок и до изворот на кисела вода формирале населба.

Така, по него и населбата е наречена Лешек.

Раскажала,
проф. Д-р Зузана Топољинска,
потекло од Полска

Забележал,
Митко Спироски, Лешок

Променетото име на селото Непроштено во Андрејево

Селото Непроштено се наоѓа северноисточно од Тетово, на 7 км. и е во подножјето на Шар Планина. Кај жителите на ова село има предание дека нивното село имало некое друго име, за кое не е сочувано преданието за името, но е сочувано преданието дека ова име е дадено по клетва.

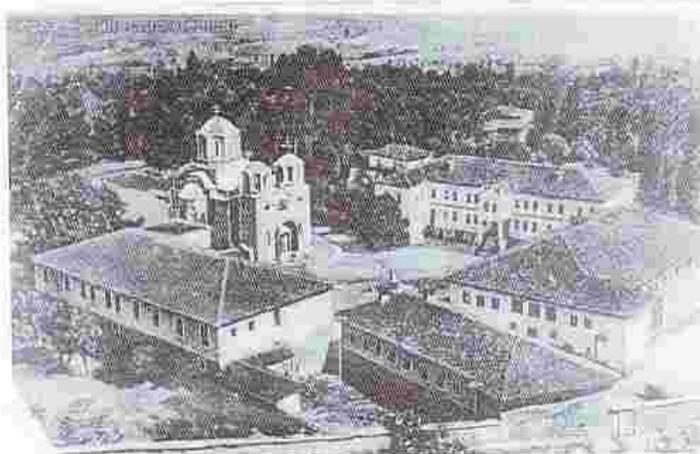
Во старо време во селото наишол еден владика кој бил преоблечен во питач. Пошто било лето, тој од селаните потражил вода, арио ама тие почнале да му се смеат и по него да се фрлаат со камење. Тогаш питачот ги прок'лнал со зборовите "непросто да им биде до век". За ова разбрале и од околните села и почнале селото да го викаат Непроштено.

За да се ослободат од оваа анатема, селаните во 1930 година го промениле името во Андрејево, кое се задржало до 1941 година.

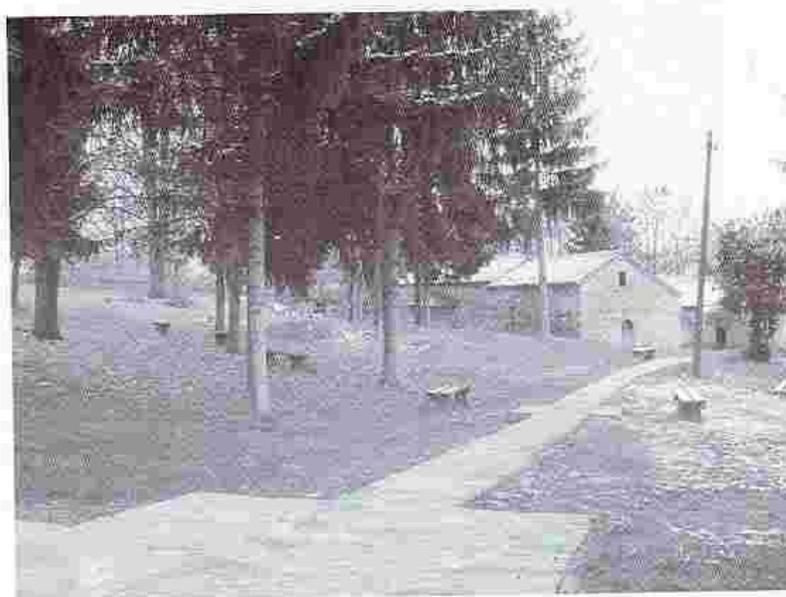
Според сочуваните записи се разоткрива дека старото име на Непроштено било Крпене или Петрушани. Исто така, во нивниот атар,

Јеромонах Кирил Пејчиновић, средњата на XIX век
Jeromonah Kiril Pejčinovich, in the middle of XIX century

Манастирскиот комплекс Св. Атанасиј пред Втората светска војна
Monastery's complex St. Atanasij before the Second World War

Црквата Св. Богородица во Лешок од 14 век
The church St. Bogorodica in Leshok from 14 century

Лешок и соседните села

до атарот на соседното село Ратае има топоним Душогубица. Името на овој топоним, укажува дека на ова место се случило масовно или поединечно убивање на луѓе поврзани со жителите на селото Непроштено, по кое и селото го добило името.

Забележал,
Илија Петрушевски, Лешок

Како настанало Једоарце

Једоарце се наоѓа 6 км. северно од Тетово, на падините на Шар Планина. Населено е пред повеќе од 350 години, а во неговата околина има трагови на уште постаро село кое се викало Гиновце.

Според усните преданија, првите жители во Једоарце се доселиле од местото Калис во Грција. Тоа биле припадници на словенско племе кои одејќи од север кон југ стасале до Солунско поле. Потоа, бегајќи од летните горештини, доаѓале со своите стада овци на падините на Шар Планина. Наесен, тие повторно се враќале назад. Најпрвин доаѓале секоја година со стадата овци, а подоцна и постојано се доселиле. Така настанале и соседните села Сетоле и Отуње. Се верува дека името на родот Календаровци во Једоарце е добиено токму од името на местото Калис во Грција.

Забележал,
Јордан Тасевски, Једоарце

Името на Јелошник

Северноисточно од Тетово на Шарпланинска падина на 800 метри надморска височина, во заветрина и питомина се наоѓа селото Јелошник. Според легендата првите доселеници на ова село се населиле во Пришочка јурија, која била обрната со јелови дрва, па доселениците името на селото му го дале по јевлите. Подоцна жителите се отселиле од тука и се населиле во местото Пазијамтово.

Од овде повторно се иселиле и се населиле на денешното место, при што го задржале првобитното име Јелошник.

Забележал,
Среќко Аврамовски, Јелошник

Лешок и соседните села

Како настанало името на Ратае

Кон крај на 18 век, по една потера, турскиот аскер по наредба на висок офицер, седнале да се одморат во една од прекрасните ливади под дебела ладовина од разлистена јасика во Ратае. По раатлукот што го почувствувале, по одморот што им ја повратил силата на аскерот, турскиот големац местото го нарекол Ратае.

За веродостојноста на преданието за постанокот на селото Ратае сведочи и кулата што е изградена од турците, а која постоеше до средината на минатиот век како главно седиште на турскиот бег кој управувал со полошкиот вилает.

Инаку, првите жители на Ратае се населени во средината на 18 век, за што сведочи и камената плоча во старата црква на крајот од селото, а се доселени од селото Дуф, Гостиварско. Тоа биле расселени, протерани непокорни христијани кои не сакале да се исламизираат. Нивните потомци се нарекуваат Николовчани, по нивниот прв прадедо и неговиот син Стаменко.

Раскажал,
Столе Стаменковски, Ратае

Забележал,
Христо Стаменковски, Ратае

Името на Жилче

Според легендата, селото го добило името по дрвото даб, што постоел сред село и кој секоја година бил полн со жирје, па по жирјето селото го добило името Жилче.

Раскажал,
Петко Јовиновски, Жилче

Забележал,
Дејан Јовановски, Жилче

Името на Теарце

Селото Теарце се наоѓа на 10 км. северноисточно од Тетово, на лева страна од патот Тетово-Јажинце.

Според пишаните документи Теарце за прв пат се споменува со средината на 15 век со името Руништа. Подоцна името Руништа е заменето со името Техарце, кое подоцна се трансформирало во Теарце. Потоа, Теарчаните за името имаат своја легенда, која има патронимско потекло.

Имено, топонимот Техариј е дадено од родовското семејство по име Техарови, кое произлегува од личното име Техар, што преведено од грчки јазик значи „оној кој има божја љубов“.

Забележала,
Клаудија Богосвска, Јегуновце

Лешок и соседните села

Името на Попова Шапка

Многу одамна еден поп облечен во својата црна мантија и шапка на глава пошол на Шар Планина. Одејќи така, се искачил на една гола височинка. Штотуку се искачил на неа, дувнал силен ветер и на попот му ја дувнал шапката од глава. Попот се стрчал да ја фати, но ветерот бил толку силен што шапката силно ја стркаљал и отркаљал далеку од попот, што му исчезнала од пред очи.

Тоа место и пошироката околина на Шар Планина е наречено Попова Шапка, кое име е сочувано до денес.

Забележала,
Наташа Антоvsка, учителка во Лешок

Името на Лавце

Високо на Шар Планина, своите овци ги чувал и напасувал познатиот овчар Невен Пејо, за кого е испевана и народна песна.

Големото стадо на Невен Пејо, често пати било ограбувано од арамии. За да се заштити од арамите, тој со своето стадо се спуштил пониско - на денешното место кај што се наоѓа селото Лавце. Тука направил бачило и трло каде ги затворал овците. Околу трлото биле распоредени овчарските кучиња - шарпланинци, кои дење - ноќе лаеле и така ги чувале овците од крадење на арамите.

Овчарите од соседните бачила кога виделе дека Невен Пејо своето бачило го преселил пониско и дека не го напаѓаат арамии, па и тие пошле по неговиот пример и се населиле до Пејовото бачило. Така се формирало селото. По силното непрекинато лаење на кучињата, што ги чувале бачилата, селото е наречено Лавце.

Забележала,
Наташа Антоvsка, учителка во Лешок

Милична чешма во Глоѓи

Во селото Глоѓи некогаш имало една селска овчарка која се викала Милица. Чувајќи ги селските овци, се удавила во реката Теаречка Бистрица. Бидејќи селото било мало и сиромашно, не можело да плати крв за давењето на Милица. Крвината ја платиле жителите од селата

Лешок и соседните села

Отушиште и Теарце. За сметка на тоа тие ги посвоиле пасиштата и шумата на Глоѓи.

Во спомен на овчарката Милица, денес во Глоѓи постои чешма наречена “Миличина чешма”.

Забележала,
Наташа Аптовска, учителка во Лешок

Богатството на градот Легенград

Во предание се пренесува дека средновековниот град Лешок се викал Легенград. Тој се наоѓал на денешното кале на кое сеуште се сочувани ѕидови од разурнатиот град.

Во предание кај жителите на Лешок се пренесува легендата за градското златно богатство на градот.

Когај Турците го разурнале градот, не можеле да го пронајдат златото затоа што тоа се наоѓало, унутра у Калето. Њего го чуа еден голем смок кој еднаш годишно излата да се напие вода од реката што тече покрај калето. Когај ќе излезе да пие вода, опашката му е у дупката, а главата у Лешечка река.

Се раскажуе у родот на Коачој од соседното село Варвара дека еден од нивните прадедовци, врзан за појас го пуштиле во пукнатината. Когај се приближил до златото, го видел свитканиот смок над златото и од сра се оневестил. Когај го извлекле и го попрскале со вода, тој се освестил и им раскажал на људите што го спуштиле у дупката.

Раскажал,
Тоде Дамјановски-Гуде, Лешок

Забележал,
Илија Петрушевски, Лешок

Преселеното село Гиновци

Југозападно од селото Једоарце се наоѓаат остатоци од иселеното село Гиновци. Жителите на селото Једоарце, кое е оддалечено неколку стотини метри, имаат создадено легенда за неговото иселување.

Во турско време, по насилничкото исламзирање на христијанското население во Гора и Ополје-Призренско, турските насилници преминале на Полошката страна со намера да го исламизираат полошкото население.

Насилниците со своите шатори и коњи се наместиле во Једоарска Јурија, со намера утредента да почнат да го тормозат, мучат и

Лешок и соседните села

уценуваат со смрт христијанското население под услов да ја сменат верата од христијанска во исламска.

Селото Гиновци се наоѓало помалу од 1000 метри оддалечено од турските насилници и било прво на ред да се исламизира. За да се спасат од исламизацијата, жителите на селото Гиновци се договориле ноќта сите да се иселат. Се подготвиле и понеле со себе што им било најпотребно и по неколку дена патување, стигнале во Кривопаланечко каде се населиле, формирајќи го селото под истото име Гиновци, кое и денес постои.

Меѓутоа, ноќта, водачот на турските насилници ненадејно умрел, па така македонското население во Полог се спасило од исламизацијата.

Раскажал,
Петре Календаровски, Јеловрие

Забележал,
Илија Петушевски, Лешок

Жилчанец што ја вадел месечината од бунар

Според легендата селото Жилче го бие шега за ваѓање на месечината од бунар.

На крај од селото, имало еден голем бунар. Тамошните мужи когај се враќале од поле, тука запираше да се освежа со ладна бунарска вода. Кога ваѓале вода од бунар, стаяно у бунарот га гледале месечината.

На некој од старите људи му текнало дека треба да чини некое чаре да га извади месечината од бунарот и да га врати горе на небото. Се договориле дека тоа треба да го напрае крупен и јак муж. И како што се договориле, така и напраеле. Го избрале најјакниот муж Сандо. Тој зел едно решето, го врзал со јуже и решето го спуштил у бунарот. Дигајќи го, решето му загнало у камењете со кој бил ѕидан бунарот. Пошто тој муж бил многу јак, загнало со све сила мислејќи дека е тешка месечината.

У тој момент на Сандо му се откачило јужето и тој паднал на шлеки, така што погледот му бил свртен према небото и га видел месечината на небото и радосно извикал: "Ако паднав, ама га извадив месечината од бунар".

Раскажал,
Вукс Миноски, Жилче

Забележала,
Георгиевска Моника, Жилче

Марко Крале во колевката покрај Вардар

Идеал Марко Крале од Скопје за Тетово. Кога дошол меѓу Орашје и Јегуновце, седнал да се одмори на една карпа. Тој сакал да засне ама не можел од Вардарот, зашто многу бучел. Тој му рекол на Вардарот да престане да бучи, за да може да засне. Вардарот престанал да бучи.

Лешок и соседните села

А карпата на која легнал крал Марко, пропаднала и се направила коленка. И сега стварно Вардар не бучи на тоа место, а покрај него има вдлабнатина во вид на коленка.

Раскажал,
Петко Јовановски, Жилче

Забележал,
Дејан Јовановски, Жилче

Виножитото под кое поминат Самоил односно Самојлица

У старо време било некое момче млогу убоо кое го викале Самоил. Татко му имал бел коњ што бил најбрз у околината. Самоил сакал да пројде под виножитото со белиот коњ. Когај пораснал не ем казал на родителите, се качил на коњот, го збднал и коњот толку бргу трчал, просто како да летал од Непроштено накај Морска врба и Срански дол. Когај га прошал Морска врба и Срански дол, коњот прошал под виножитото и дошал у Лешек.

Кога стигнале у Лешек Самоил не знаел што станало со него. Се претворил у млогу убаа дејка, а на коњот ништо не му станало и останал бел. Усреќе им наишле гавазите на бегот од Ратае и гледајќи го коњот со убаата дејка, ги грабнале и ги однеле у чифликот у Ратае. Бегот наредил дејката да ја стаат у млогу убаај одае. На дејката и стаеле име Самојлица, зашто била млогу убаа како Самовила. Но, Самојлица била млогу нажалена за мајка е и татко е и ништо не можело да ја смири. Седела таке у одаете и нигде не излагала, само мислела како да избега и да се врати дома.

Еден ден бегот и понудил на дејката да ја земе за жена и е ветил дека ќе ја даруе со млогу златници и дека ќе ја облака све у свила и срма. Дејката немала избор и не моела да му го расипе меракот на бегот, само, му рекла дека пред да ја земе, сака да и исполни една желба. Желбата е било да се качи на белиот коњ и од дворојте на бегот у Ратае да прошета по пољето. Бегот и ја исполнил желбата. Самојлица се качила на коњот и на небото огреало слнце и почнало да роси ситен дожд и се појавило виножито кеј Пефчина у Лешек. Коњот от дворот на бегот у Ратае одма летнал да трча со дејката и прошле пот виножитото и Самојлица се претворила у мушко.

Белиот коњ трчал без престан до куќата у Непроштено и го донел Самоил кеј мајка му и татко му. Сега Самоил им раскажал на родителите што му се случило и дека прошал под виножитото и се претворил у дејка, а после пак прошал под виножитото и од дејка на се претворил у мушко.

Раскажала,
Цвета Онуфријска, Лешок
Родена во Непроштено

Забележал,
Митко Спироски, Лешок

Лешок и соседните села

Легенда за Марков камен

Има две легенди за Марков камен.

У првата легенда се раскажуе дека Марко когај дошол на Шар Планина кеј Плоча, еден д'н го фатил каменот со малото прсте и од Генов камен го фрлил над Љешечкото капе кеј манстирските коштање кеј се наоѓа и д'наска.

Раскажале:

Митко Јасрев Поповски, Лешок
Жипко Трпов Спироски, Лешок
Андрo Спиров Поповски, Лешок
Младен Мисајловски, Лешок

Забележал:

Митко Спироски, Лешок

Марков камен и ламјата

По друго раскажуе у старо време кеј Љешечкото капе и Љешечката река се појавила голема ламња со шес главе. Људите не смееле да идат у планина да берат дрва, не можеле да идат на бачило и да ги пасат овците, да берат коштање. Најтешко било, што ламњата га испила целата вода од Љешечката река и настанала голема суша.

Оваја мука се расчула многу на даљеку и дошла до ушите на Марко Краље у град Прилеп. Решил Марко народот да го избави од онаја беља. Го јавнал коњот Шарец го земал боздоганот и сабјата дилпеница што се дилпи у дванаес дилпе. Го збднал Марко коњот со сета сила и летнал Шарец преку три планине право на Шар Планина. Рипнал Марко со коњот право на капењот кеј бил блиску до Љешечкото капе от кде га видел ламњата. Прво Марко замавнал со боздоганот и ја зашеметил ламњата и таја изгубила сила. После Марко замавнал со сабјата и ги исекал свите шес главе и таке га убил ламњата.

Таке Марко го избавил народот от големата мука и от тогај до д'наска више не се појавила ламњата.

Оваја јунаштина и добрина на Марко народот со векоој у Полог га слави и прераскажуе и затоа останало до д'наска каменот да се ика Марков камен.

Раскажале:

Султана Апостолоска Јанчиште
родена во Варвара

Забележал:

Митко Спироски, Лешок